> ***‘God neemt in mijn boek deel aan het menselijk leven, dus ook aan het onzedelijke en afstotelijke’***

Het extreme schrijverschap van Martin Michael Driessen

‘De Bijbel is blasfemischer dan mijn boek’

Schrijver en regisseur Martin Michael Driessen liet zich voor zijn nieuwe roman ‘Vader van God’ opnieuw inspireren door zijn gestorven zoon. In het verhaal – over Jozef die zijn zoon Jezus ontvoert – speelt ook zijn fascinatie voor geloven mee. “Ik vind het intellectueel beneden mijn waardigheid, maar als anderen geloven, doet me dat heel veel.”

Tekst: Jurgen Tiekstra **Beeld:** Bart Hoogveld

De schrijfstijl van de roman *Vader van God* is vanaf pagina één exuberant, bloemrijk, ontregelend. “De aarde zwabberde als een pannenkoek die nog in zijn pan moet terugvallen”, zo valt te lezen, “en geen mens wist of zij haar laatste wenteling reeds had volvoerd, of dat de kiem van het leven weer zou worden verpletterd in het sissende Braadvet.” Maar het verhaal dat verteld wordt, is nog opmerkelijker. De auteur, Martin Michael Driessen, voert vol zelfvertrouwen een alternatieve versie van de Bijbelse schepping en het levensverhaal van Jezus Christus op. De lezer wordt steeds verder een ogenschijnlijk blasfemische wereld ingetrokken. Een literaire wereld waarin God de Schepper meer aandacht heeft voor zijn duivenhobby dan voor de aarde en de mensen daarop, en waarin Jezus wordt opgevoerd als een mentaal afwezige spast die door de Jordaan strompelt. Tegelijkertijd bevat de roman een gevoelige schets van een vader, Jozef, die doodsbang is zijn uitverkoren zoon te verliezen zodra die tot Messias wordt gekroond. Om dat te voorkomen besluit hij Jezus te ontvoeren.

Roadmovie

Jarenlang heeft hij aan zijn roman gewerkt, vertelt Martin Driessen (58) in het café van het gemeentemuseum van Dordrecht. Hij woont twintig minuten rijden verderop, op een woonboot in het dorpje Puttershoek. “Ik heb er twaalf jaar over gedaan”, zegt hij. “Tussendoor heb ik het opgegeven en beschouwde ik het als één van de grootste mislukkingen van mijn leven. Maar het moést af. Ten eerste omdat het verhaal zo’n deel van mijn leven is, omdat de roman over mijn eigen zoon gaat. Alleen al om die reden moest en zou ik het tot een einde brengen. Anders zou ik het gevoel hebben dat ik gefaald had als mens, als vader en als zoon. Maar ik wist ook dat ik goud in handen had met de opzet: door Jezus door Jozef te laten kidnappen, en daar een soort *roadmovie* van te maken.”

Radicaal

Martin Driessen is een theater- en operaregisseur die, sinds hij eind jaren zeventig theaterwetenschap ging studeren in München, vooral in het buitenland heeft gewerkt: in Duitsland, Frankrijk, Oostenrijk, Zwitserland en Luxemburg. In 2006 keerde hij terug naar Nederland. In april vorig jaar regisseerde hij hier de Verdi-opera *Giovanna d’Arco*, over Jeanne d’Arc, met het operakoor Bel Canto.

Driessen is een radicaal schrijver, maar ook een radicaal regisseur. In 1993 regisseerde hij het toneelstuk *Spinoza* van de Israëlische schrijver Joshua Sobol. “In een van de scènes wordt Spinoza door de joodse gemeenschap in de ban gedaan”, vertelt Driessen. “Dat heb ik laten spelen door alleen maar kinderen: Spinoza zelf, maar ook al die rabbijnen en opperrabbijnen die hem via allerlei rituelen vervloeken. Daar heb ik een akelige, nachtmerrieachtige scène van gemaakt over uitsluiting, stigmatisering en de angst daarvoor.”

Kunst kan volgens hem niet anders dan radicaal zijn. “Anders is het toch mode

Paspoort

Martin Michael Driessen

(Bloemendaal, 1954) is regisseur van opera's en toneelstukken, vertaler en romanschrijver.

- Studeerde eind jaren zeventig theaterwetenschap in München. Liep stage bij het Residenztheater van Zweedse toneel- en filmregisseur Ingmar Bergman.
- Werkt sinds 1982 als theaterregisseur in met name Duitsland, Frankrijk en Nederland.
- 1999 eerste roman: *Gars*.
- Regisseerde in april 2012 de Verdi-opera Giovanno d'Arco, over Jeanne d'Arc, met het Nederlandse operagezelschap Bel Canto.
Publiceerde in september 2012 zijn tweede roman: *Vader van God* (Wereldbibliotheek, 206 pag., € 17,90)
- Op dit moment vertaalt hij voor uitgeverij S. Fischer Verlag een toneelstuk van de Amerikaanse schrijver en acteur Sam Shepard in het Duits.

Meer weten:
www.martinmichaeldriessen.com

of decoratie? Kunst gaat om het scheppen van iets dat uit zichzelf niet zomaar bestaat in de wereld, maar wat je met een inspanning wel laat bestaan. Kunst scheppen is een daad van grote radicaliteit. Ik weet niet hoe ik me daar moderater in zou kunnen gedragen."

Debuut

In 1999 debuteerde Driessen met de subversieve ridderroman *Gars*, die geselecteerd werd voor de longlist van de AKO Literatuurprijs. Het schrijven van de roman was bittere noodzaak. "Dat boek heb ik geschreven omdat ik een zoontje had. Hij is geboren in de nacht dat mijn vader is gestorven. Dat zoontje – ik heb het moeilijk als ik erover vertel – is heel jong gestorven. Dat heeft mij zo aangegrepen, dat ik *Gars* in een soort razernij heb geschreven, in een week of acht, negen. Ik had dat nodig, om de emoties van rouw en pijn de baas te worden, door ze om te smeden tot een woest verhaal. Dat is zowel de kracht als de zwakte van het boek. Het is woest. Er zit veel te veel in. Net als in Vader van God zet ik tegenover heel banale en scabreuze elementen scènes die heel gevoelig zijn en die ik behoedzaam en mooi vertel. *Foul and fair*, zoals dat in *Macbeth* heet."

Wilsbesluit

Het sterven van zijn zoontje was ook zijn inspiratiebron voor *Vader van God*. Tegelijkertijd woog dit keer zijn fascinatie voor het geloof mee. Driessen werd katholiek opgevoed, maar heeft slechte herinneringen aan de door paters bevolkte katholieke school die hij bezocht. "Maar daar gaan het we nu dus helemaal niet over spreken, s.v.p.", zegt hij resoluut. Waarom niet? "Omdat ik dat niet wil."
Is hij ooit gelovig geweest? "Edelachtbare, ik weiger deze vraag met 'ja' of 'nee' te beantwoorden", zegt hij. "Ik was als kind doodsbang voor wat er zou gebeuren als ik niet zou geloven. En als jongeman was ik doodsbang dat ik een roeping zou kunnen hebben en priester zou moeten worden, wat ik helemaal niet wilde.
Nu zou ik mezelf inderdaad als ongelovig omschrijven. Maar het is wel iets wat mij mijn leven lang heeft beziggehouden. Want geloven of niet geloven is een wilsbesluit. Ik wil absoluut niet geloven, omdat ik het intellectueel beneden mijn waardigheid vind. Zodra ik begin te denken, kan ik niet meer geloven. Maar ondanks dat wilsbesluit ben ik er heel gevoelig voor. Het ontroert mij zeer als mensen wel geloven. En soms vind ik het griezelig, afschuwelijk.
Ik ben een keer naar een mis geweest in Czestochowa, in Polen, waar je de Zwarte Madonna hebt. Zij is daar de nationale heilige. In de basilica was het propvol, je stond schouder aan schouder. Heel kort, op het hoogtepunt van de mis, werd de Zwarte Madonna getoond. De mensen in de kerk werden haast hysterisch. Dat vond ik heel griezelig. Ik wilde heel snel naar buiten. Maar ik blijf gevoelig voor het geloof. Als jij een kiezelsteen op tafel legt en zegt dat dat een heel bijzondere steen is omdat je die van een of andere sjamaan hebt ontvangen, dan zou ik diep respect voor dat ding krijgen."

Onzedelijk

Opvallend genoeg ergert Driessen zich eraan als zijn roman *Vader van God* godslasterlijk wordt genoemd. "Ik ervaar mijn boek absoluut niet als blasfemisch. Integendeel. In de roman zegt Jozef zelfs: 'Blasfemie is de enige ware zonde, waarvan alle andere zijn afgeleid.'
Hij probeert zich van God af te wenden, en dat zou blasfemie zijn. Ik vind dat zelf niet. Vaak wordt de scène genoemd waarin ik God in de gedaante van een mens van alles laat beleven. Daarin heeft hij seks met de hoer Rachab in de gedaante van de herder Dathan.
Het is een archaïsch thema, dat een heerser zich onherkenbaar onder zijn volk begeeft. Dan hoort hij pas echt wat de mensen over hem denken, en ervaart hij pas echt hoe het leven is. Zo laat ik God deelnemen aan het menselijk leven, waarvan hij ook de onzedelijke en de afstotelijke kanten leert kennen. Maar ik weet niet wat daar blasfemisch aan is, want het is menselijk gedrag wat ik beschrijf."

Op zijn hoede

Tegelijk moet hij toegeven dat hij na publicatie van zijn roman op zijn hoede is. "Naarmate het boek vorderde, werd het me wel duidelijk dat ik daarop aangeval-

Tekst: Jurgen Tiekstra
Beeld: Bart Hoogveld

len kan worden. Ik woon in de *biblebelt* van Nederland. Je hebt hier in Puttershoek onder meer kleine, sektarische kerken die bezocht worden door mannen met van die donkere pakken en vrouwen met lange rokken en hoedjes op. Vlak bij mijn woonboot staat een hervormde kerk. Bij een enkele dienst ben ik geweest. Die heb ik ervaren als open en beweeglijk van geest. Maar ik denk wel dat die mensen het moeilijk met mijn boek zullen hebben. Daar heb ik begrip voor. Maar het is werkelijk niet, *from the bottom of my heart,* de bedoeling om iemand te provoceren of te kwetsen."

Persoonlijk

Een recensent die kritisch was over zijn verregaande bewerking van Verdi's *Giovanna* noemt hij "een idioot, een volslagen ignorant". "Als kunstenaar, als regisseur of als schrijver ben je een demiurg", zegt hij. "Je bent iemand die een wereld schept. Als je dat eenmaal uit handen geeft, als het doek opgaat of als het boek verschijnt, kun je niets meer doen. Dan moet je maar zien hoe het je schepping vergaat, net als God in mijn boek."
Kritiek vat hij persoonlijk op. "Kunst ís persoonlijk. Dus als iemand iets lelijks of iets naars over je werk zegt, dan raakt je dat."
De publicatie van zijn roman *Vader van God* was een precair moment. "Dan ben je heel kwetsbaar."
Noem zijn roman ook geen persiflage. "Ik vind het een volwaardige versie van de Bijbel. Het is geen parafrase en ook geen satire. Een figuur als Jozef is bij mij een zeer tragisch en serieus te nemen man. Iemand die alles doet om zijn zoontje te redden. Dat is natuurlijk het autobiografische eraan. Daarin faalt hij, en dat bekoopt hij met zijn eigen leven."

Poëtische kracht

Aan het eind van het gesprek vertelt Driessen dat hij al 25 jaar met het plan rondloopt voor een theaterbewerking van het bijbelboek Job, over de rijke man die na een weddenschap tussen God en de duivel alles kwijtraakt: zijn vrouw, zijn kinderen, zijn bezittingen.
Driessen heeft al schetsen gemaakt, hij weet hoe het eruit moet gaan zien, wat voor rolbezetting hij wil. Maar het is hem nog niet gelukt om het op de planken te krijgen.
Vol vuur vertelt hij over de drie vrienden die op bezoek komen om samen met Job te treuren. "Dat is heel psychologisch beschreven. Ze zitten drie dagen en drie nachten lang om hem heen, zonder te spreken. Prachtig." Daarna krijg je de klaagzangen en het moment dat Job de nacht vervloekt waarin hij geboren is. Driessen: "Dat is van een gigantische poëtische kracht. Het is echt Macbeth of Hamlet, die een grote monoloog staat te schreeuwen. Puur theater. En het allermooiste is dat Job op het eind God aan het spreken krijgt. En op het moment dat Job de stem van God hoort, zegt hij: 'Oké, zo zij het.'"
Driessen zucht. "Job is een boek uit de Bijbel dat mij mateloos boeit. Het grijpt mij bijzonder aan door wat er met mij gebeurd is. Heel boeiend is trouwens dat in *De gebroeders Karamazov* van Dostojevski een twistgesprek staat tussen de atheïstische broer, Ivan, en de gelovige broer, Aljosja. Ivan stelt een zeer slimme vraag: 'Denk je nou echt dat Job net zoveel heeft gehouden van zijn tweede vrouw en zijn nieuwe kinderen als van de kinderen die hem zijn ontnomen?'
Geef daar maar eens antwoord op. Dat verlies, en dat je iets pas werkelijk waardeert als je het hebt verloren, dat zijn dingen die mij bezighouden.
Ivan vraagt ook: 'Hoe kan God dat doen?' Dat is een oude vraag, die we ons al langer stellen. En dat God een weddenschap met de duivel afsluit, dat is zoiets frivools. Dát vind ik pas blasfemisch. Maar dat staat wel in de bijbel. God speelt met de duivel een spelletje roulette om de ziel van een mens. Dat is blasfemischer dan alles wat ik heb opgeschreven."

> ***'Vader van God' is een volwaardige versie van de Bijbel'***